

صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد (M.A)

نام و نام خانوادگی دانشجو: مریم دباغ منش در تاریخ ۱۳۹۰/۴/۱۰ رشته : مشاوره

از پایان نامه خود با عنوان :

بررسی نقش رسانه جدید (ماهواره) بر شکل گیری هویت و سلامت روان دانش آموزان مقطع سوم راهنمایی شهر شیراز

با درجه عالی و نمره ۱۸ دفاع نموده است.

نام و نام خانوادگی اعضای هیات داورى : سمت امضاء اعضای هیات داورى

۱-دکتر سهیلا جاهدی استاد راهنما

۲-دکتر ژاله رفاهی استاد مشاور

۳-دکتر صغری استوار استاد داور

۴-دکتر نادره سهرابی استاد داور

مدیر/معاونت موارد فوق مورد تایید است پژوهشی

مهر و امضاء

**دانشگاه آزاد اسلامی
واحد مرودشت**

**دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی
گروه مشاوره**

**پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A) در رشته مشاوره
عنوان:**

**بررسی نقش رسانه جدید (ماهواره) بر شکل گیری هویت و
سلامت روان دانش آموزان مقطع سوم راهنمایی شهر شیراز**

استاد راهنما :

دکتر سهیلا جاهدی

استاد مشاور:

دکتر ژاله رفاهی

نگارش :

مریم دباغ منش

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم

به

به آنان که اولین بار لبانم را با واژه

گامهایم را با خاک

و انگستانم را باقلم آشنا کردند

پدر بزرگوایم و مادر ارجمندم

تقدیر و تشکر

خدا را سپاس می گویم که توانم داد تا برگ دیگری از دفتر زندگی ام را با موفقیت ورق زده و به لطف بی کرانش در آستانه راه دیگری بایستم.

جای آن دارد که سپاس و قدردانی صمیمانه خود را از استاد راهنمای ارجمندم سرکار خانم دکتر سهیلا جاهدی و سرکار خانم دکتر ژاله رفاهی تقدیم کنم. که با قبول زحمات فراوان، هدایت این تحقیق را به عهده داشتند و با بزرگواری از هر گونه مساعدت لازم دریغ نورزیدند. در انتعا با درود و سپاس برای تمامی عزیزانی که در انجام مراحل مختلف این پژوهش یاری ام نموده اند، امید دارم که شادی و موفقیت با زندگی اشان توام باشد.

چکیده

هدف از این تحقیق بررسی نقش ماهواره بر شکل‌گیری هویت و سلامت روان دانش‌آموزان مقطع سوم راهنمایی شهر شیراز است. بدین منظور، از بین دانش‌آموزان مقطع سوم راهنمایی شهر شیراز 467 نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. این تحقیق به شیوه پیمایشی انجام گرفته است. داده‌ها به وسیله پرسشنامه‌های محقق ساخته، سلامت عمومی (GHQ)، هویت منزلت خود، هویت ملی و مذهبی گردآوری شده است. یافته‌ها با استفاده از روش آماری آمستقل و تحلیل واریانس دو راهه بررسی شد. نتایج پژوهش نشان داد ماهواره بر متغیرهای سلامت روان، هویت، هویت ملی، هویت مذهبی و همچنین بر سلامت روان دو جنس تاثیر معناداری داشته است ($p=0/05$) ولی استفاده از ماهواره بر هویت خود دو جنس تاثیر معناداری نداشته است.

کلید واژه‌ها: ماهواره، سلامت روان، هویت خود، هویت ملی، هویت مذهبی، دانش‌آموزان مقطع سوم راهنمایی.

فهرست مطالب

عنوان ..... صفحه

فصل اول : کلیات پژوهش

مقدمه.....	۲
بیان مسأله.....	۵
اهمیت و ضرورت.....	۱۲
اهداف پژوهش.....	۱۶
فرضیه های پژوهش.....	۱۶
تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها.....	۱۷

فصل دوم: ادبیات تحقیق

مقدمه.....	۲۱
پیشینه نظری.....	۲۱
هویت.....	۲۱
سلامت روان.....	۴۸
پیشینه تحقیقات انجام شده.....	۶۰
سوابق تحقیق در خارج از ایران.....	۶۰
سوابق تحقیق در ایران.....	۶۵

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
------	-------

نتیجه گیری.....	۷۴
-----------------	----

فصل سوم : روش شناسی تحقیق

مقدمه.....	۷۷
روش پژوهش.....	۷۷
جامعه آماری.....	۷۷
نمونه آماری و روش نمونه گیری.....	۷۸
ویژگی های دموگرافیک نمونه.....	۸۰

۸۸	..... ابزار گردآوری اطلاعات
۸۸	..... پرسشنامه محقق ساخته ماهواره
۸۹	..... پرسشنامه منزلت هویت من
۹۳	..... پرسشنامه هویت مذهبی
۹۴	..... پرسشنامه هویت ملی
۹۵	..... پرسشنامه سلامت روان (GHQ)
۹۶	..... روش اجرای پژوهش
۹۷	..... روش های آماری تجزیه و تحلیل اطلاعات

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
------	-------

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۱۰۰	..... مقدمه
۱۰۱	..... یافته های پژوهش

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۱۴	..... خلاصه پژوهش
۱۱۶	..... بحث و نتیجه گیری
۱۲۴	..... محدودیت های پژوهش

پیشنهادهای پژوهش ۱۲۵

فهرست منابع و مآخذ

منابع فارسی ۱۲۸

منابع انگلیسی ۱۳۶

پیوست

پیوست الف : پرسشنامه ها

چکیده انگلیسی

فهرست جداول

عنوان ..... صفحه

جدول ۱-۳- فراوانی و درصد فراوانی دو جنسیت آزمودنی های مورد مطالعه..... ۸۰

جدول ۲-۳- فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی های مورد مطالعه بر حسب گروه..... ۸۰

جدول ۳-۳- فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی های براساس تحصیلات

پدر..... ۸۱

جدول ۴-۳- فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی های براساس تحصیلات

مادر..... ۸۲

جدول ۳-۵- فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی هایب براساس شغل

پدر.....۸۴

جدول ۳-۶- فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی هایب براساس شغل

مادر.....۸۵

جدول ۳-۷- فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی هایب براساس سن

پدر.....۸۶

جدول ۳-۸- فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی هایب براساس سن

مادر.....۸۷

جدول ۳-۹: ضریب اعتبارورویی پرسشنامه (EOM-EIS ۲).....۹۱

جدول ۳-۱۰- اعتبار ثبات درونی پرسشنامه (EOM-EIS ۲) بر حسب ضریب آلفای کرونباخ در

مقیاس های هویت عقیدتی و بین شخصی.....۹۲

جدول ۳-۱۱- ضریب اعتبار پرسشنامه (EOM-EIS ۲) در مقیاس های هویت عقیدتی و بین

شخصی.....۹۳

جدول ۳-۱۲: ضریب اعتبار و روایی پرسشنامه سلامت عمومی (GHQ-۲۸).....۹۶

جدول ۴-۱- نتایج آزمون T مستقل و میانگین و انحراف معیار سلامت روان متغیرهای مورد

مطالعه در دو گروه استفاده کننده و استفاده نکننده ماهواره.....۱۰۱

جدول ۴-۲- نتایج آزمون T مستقل و میانگین و انحراف معیار هویت متغیرهای مورد مطالعه

در دو گروه استفاده کننده و استفاده نکننده ماهواره.....۱۰۲

- جدول ۳-۴- نتایج آزمون T مستقل و میانگین و انحراف معیار مولفه ها جسمانی متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه استفاده کننده و استفاده نکننده ماهواره ۱۰۳
- جدول ۴-۴- نتایج آزمون T مستقل و میانگین و انحراف مولفه های اضطرابی متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه استفاده کننده و استفاده نکننده ماهواره ۱۰۴
- جدول ۵-۴- نتایج آزمون T مستقل و میانگین و انحراف معیار مولفه اختلال در کارکرد اجتماعی متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه استفاده کننده و استفاده نکننده ماهواره ۱۰۵
- جدول ۶-۴- نتایج آزمون T مستقل و میانگین و انحراف معیار مولفه افسردگی متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه استفاده کننده و استفاده نکننده ماهواره ۱۰۶
- جدول ۷-۴- نتایج آزمون T مستقل و میانگین و انحراف معیار مولفه هویت شخصی متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه استفاده کننده و استفاده نکننده ماهواره ۱۰۷
- جدول ۸-۴- نتایج آزمون T مستقل و میانگین و انحراف معیار مولفه هویت مذهبی متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه استفاده کننده و استفاده نکننده ماهواره ۱۰۸
- جدول ۹-۴- نتایج آزمون T مستقل و میانگین و انحراف معیار مولفه ملی متغیرهای مورد مطالعه در دو گروه استفاده کننده و استفاده نکننده ماهواره ۱۰۹
- جدول ۱۰-۴- نتایج تحلیل واریانس دوره‌ها برای مقایسه سلامت روان در بین استفاده از ماهواره و جنسیت ۱۰۹
- جدول ۱۱-۴- میانگین سلامت روان به تفکیک گروه‌های ماهواره و جنسیت ۱۱۰
- جدول ۱۲-۴- نتایج تحلیل واریانس دوره‌ها برای مقایسه هویت در بین استفاده از ماهواره و جنسیت ۱۱۱
- جدول ۱۳-۴- میانگین هویت به تفکیک گروه‌های ماهواره و جنسیت ۱۱۲

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

- نمودار ۱-۱- شیوه ساز و کار رسانه های گروهی در تغییر ارزشی ۶
- نمودار ۱-۳- روش انتخاب نمونه از جامعه آماری..... ۷۹
- نمودار ۲-۳- توزیع درصد پاسخگویان بر اساس تحصیلات پدر ۸۱
- نمودار ۳-۳- توزیع درصد پاسخگویان بر اساس تحصیلات مادر ۸۳
- نمودار ۴-۳- توزیع درصد پاسخگویان بر اساس شغل پدر..... ۸۴
- نمودار ۵-۳- توزیع درصد پاسخگویان بر اساس شغل مادر..... ۸۵
- نمودار ۶-۳- توزیع درصد پاسخگویان بر اساس سن پدر..... ۸۶
- نمودار ۷-۳- توزیع درصد پاسخگویان بر اساس سن مادر..... ۸۷

فصل اول

کلیات پژوهش

مقدمه

امروزه جهان وارد عصر تازه ای شده است و بسیاری از صاحب‌نظران روانشناسی و دانشمندان، جامعه‌شناسان و سیاست‌مداران بر این باورند که هویت^۱ و سلامت روان^۲ در معرض تغییرات و دگرگونی‌ها بی‌قرار گرفته است که ترکیب و هم‌گرایی فناوری‌های ارتباطی و تجدید ساختار نظام سرمایه‌داری در دهه اخیر ما را وارد عصر و جامعه تازه کرده است و به سبب گسترش

---

^۱ - identity

^۲ - mental health

دامنه تاثیر رسانه های جمعی ، به ویژه ماهواره^۱ و سایر فناوری های اطلاع رسانی جامعه اطلاعاتی امروز ، بعدی جهانی پیدا کرده است و منحصر به کشور یا کشورهای خاصی نمی شود بلکه تمام جوامع را کم و بیش دربر گرفته است . و جامعه ما هم نیز در معرض این تغییرات و دگرگونی ها قرار گرفته است و آثار و پیامهای آن را تجربه کرده است و هویت و سلامت روان از جمله موضوعاتی است که هر کدام به تبع ارتباط خود با این موضوع دارای اهمیت است . در هر انسانی، هویت زمانی هویدا می شود که انسان با جامعه دیگر، طرز تفکرهای مختلف و نقش های جدیدی که به عهده می گیرد، مواجه شود (مافی، ۱۳۷۵).

از این رو مساله هویت از جنبه های گوناگون و از سوی متفکران و نظریه پردازان بسیاری مورد توجه قرار گرفته است. دلایل و زمینه های مختلف اجتماعی و فرهنگی به ویژه در سطح نو جوانان ،اهمیت تحقیق پیرامون موضوع هویت را افزایش می دهد. هویت شرط لازم برای زندگی اجتماعی است و بدون چارچوبی برای تعیین هویت ، انسان هانمی توانند به صورتی معنا دار و پایدار با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. در واقع بدون هویت ، جامعه ای وجود نخواهد داشت (گل محمدی، ۱۳۸۶).

امر بهداشت و سلامت روانی تنها شناخت بیماری ها و معالجه و مداوای بیماری نیست بلکه آنچه به سلامت روانی مربوط است تامین سلامت و ایجاد تعادل روانی است . روانشناسان فردی را از نظر روانی سالم می دانند ، که تعادل بین رفتارها و کنترل او در مواجهه با مشکلات اجتماعی وجود داشته باشد . از سوی دیگر کارشناسان سازمان بهداشت، سلامت روان را این طور تعریف میکنند "قابلیت داشتن ارتباط موزون و هماهنگ با دیگران ، تغییر و اصلاح محیط فردی و اجتماعی ، حل تضادها و تمایلات شخصی به طور منطقی ، عادلانه و مناسب ". سلامت

---

^۱ - satelayt

روانی آن حالت بهزیستی است که افراد قادر می باشند به راحتی درون جامعه شان عمل کنند و پیشرفت ها و خصوصیات شخصی برایشان رضایت بخش باشد (هنرپروران، ۱۳۸۶).

در جوامع سنتی، شکل گیری هویت بر مبنای اطلاعات و درونشده هایی است که فرد از خانواده، مدرسه، گروه همسالان و دیگر عوامل مهم دریافت می کند. بدین دلیل در طول قرون و اعصار گذشته، هویت فرهنگی و اجتماعی افراد باعث تشخیص آن ها شده و با بازنمایی ویژگی های فرهنگی همگن در یک چارچوب و مرزبندی یعنی به شکل گیری جوامع متمایز انجامیده است. همگرایی مرزهای جغرافیایی و فرهنگی، به تنوع فرهنگ ها و تمدن های بشری کمک شایانی کرده و تبادلات فرهنگی رشد و بالندگی جوامع مختلف را تضمین کرده است و اساساً کمتر مسئله ای بنام بحران هویت و آسیب های روانی دارد اما امروزه در جهان معاصر انسان ها در گروه ها و قشرهای اجتماعی متعدد عضو هستند و رشد روز افزون فناوری های اطلاعات و ارتباطات از جهات گوناگون موجب شده است که ابعاد هویت و سلامت روان افراد جامعه تحت تاثیر قرارگیرد. ورود اطلاعات و درونشده های فرا فرهنگی و فرا ملی به نظام هویتی و سلامت روان افراد، با ایجاد تعارض در این نظام مشقاتی را فراراه جوامع مختلف بویژه سنتی و در حال توسعه قرار داده است. بهره جویی قدرت ها و کشورهای سلطه جو از این ابزار برای تامین اهداف و مقاصد خود، ابعاد این مسئله را گسترده تر کرده و اینجاست که مسئله هویت و چالش های هویت و آسیب های روانی بروز می کند و نگرانی های عمده ای را در سطح جوامع مختلف برانگیخته است (رضایی بایندر، ۱۳۸۰).

نوجوانان، مستعد ترین گروهی هستند که تحت تاثیر این تحولات قرار گرفته اند. مسائل و مشکلات ماهواره را می توان در حیطه های جسمانی، اجتماعی، روانی، هویتی و مشکلات آموزشی طبقه بندی کرد. در نتیجه آشنایی با ساز و کار تاثیر این فناوری ها به ویژه ماهواره بر نظام های هویتی و سلامت روان می تواند نقش موثری در پیشگیری از آثار و پیامد های آن

داشته باشد باید نقاط آسیب زا را شناخت و با برنامه ریزی عملی چنان به تقویت سلامت روان و ابعاد هویت همت گماشت تا بتواند درمقابل امواج ماهواره و تهاجم های فرهنگی دیگر ماندگار باشد. این پژوهش به بررسی نقش رسانه جدید (ماهواره) بر شکل گیری هویت و سلامت روان دانش آموزان مقطع راهنمایی شهر شیراز می پردازد . امید است نتایج این پژوهش برنامه ریزان فرهنگی کشور را در جهت تقویت هویت و سلامت روان نوجوان این مرز و بوم یاری رساند .

بیان مسئله

انسان و جایگاه او در جهان مدت هاست که ذهن بشر را به خود مشغول داشته و موضوع مناسبی برای تحقیق شده است. در جامعه ی امروزی، انسان از ابعاد گوناگون مورد مطالعه قرار گرفته و از آنجا که هویت نیز بخش مهمی از وجود انسان است و زندگی شخصی و اجتماعی هر شخص تحت تأثیر هویتش قرار دارد، بررسی هویت انسان امر بسیار قابل توجهی است (ایمان، اکیدقان، ۱۳۸۲).

هویت اجتماعی در جامعه شناسی بر تمایز میان جامعه سنتی و مدرن استوار است. در جوامع سنتی مبنای هویت اجتماعی افراد، ویژگی های انتسابی آنهاست (رحمت آبادی، آقا بخشی، ۱۳۸۶).

در واقع هویت بیشتر متأثر از عوامل انتسابی، از پیش مشخص شده و ثابت است. انسانها شبیه یکدیگرند و انسجام بیشتری در ابعاد مختلف هویت وجود دارد. لذا افراد جامعه به لحاظ هویت یابی چندان دچار تغییر و دگرگونی نمی شوند و اساساً کمتر مسئله ای به نام بحران هویت به وجود می آید. اما در جوامع جدید منابع هویت یابی متعدد و بیشتر اکتسابی است، زیرا انسانها در گروهها و قشرهای اجتماعی متعددی عضو هستند. لذا هویت انسانها در معرض